

**UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
KATEDRA ŘÍZENÍ A SUPERVIZE**

Diplomový projekt

Kristýna Fajferová

2. ročník

Osobní číslo: 63285023

Imatrikulační ročník studenta: 2019

Zkratky použité v textu

DP – diplomová práce

DPS – dům s pečovatelskou službou

DVP – dříve vyslovené přání

ZZS – zdravotnická záchranná služba

Předběžný název připravované DP, dobře vystihující téma.

Proveditelnost dříve vyslovených přání v praxi zdravotnické záchranné služby

Formulace a vstupní diskuze problému.

Již od roku 2001 se v České republice mohou sepisovat tzv. dříve vyslovená přání. Jde rozhodnutí člověka (pacienta) v psané formě, který předem rozhodne o své vůli v konkrétních situacích týkajících se zdraví a hospitalizace pro případ, že by v budoucnu nebyl schopen o sobě rozhodnout z důvodu svého zdravotního stavu (např. demence, bezvědomí...). Nejčastěji se jedná o případy dlouhodobého bezvědomí, hospitalizace, syndromu demence a náhlé zástavy oběhu (DNR- „do not resuscitate“ neboli přání neresuscitovat).

Smyslem těchto přání je snaha o zachování práva na rozhodování o vlastním životě. Toto rozhodnutí by nemělo být zpochybňováno a měněno bez vědomí člověka, který přání vyslovil. DVP by mělo pomoci se zachováním autonomie, proto tato přání musí splňovat konkrétní morální požadavky. Mělo by se jednat o rozhodnutí úmyslné, jedinec by měl rozumět svému přání a neměl by být nikým ovlivňován. Rozhodnutí o DVP a vlastní vůli by mělo odrážet základní morální hodnoty a přesvědčení osoby, která přání vyslovila. (Vincent, Jean-Louis, 2020)

Téma dříve vyslovených přání ve zdravotnictví se velice úzce týká hodnot sociální práce. Základní profesní hodnotou sociální práce je mimo jiné jedinečnost a hodnota každého člověka, svoboda, spravedlnost. V etickém kodexu sociální práce je také uveden respekt ke klientovi a jeho sebeurčení, sociální spravedlnost (Nečasová, 2015). Tato problematika se proto týká jak tělesného zdraví, tak zachování důstojnosti a autonomie a nelze na ní pohlížet pouze z medicínského hlediska.

V legislativě je téma DVP popsáno velice stručně, a to v zákoně o zdravotních službách 372/2011, § 36 a v Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny z roku 2001.

Dříve vyslovená přání je téma, které je obsaženo v principech etiky zdravotnictví. Počátek etického přemýšlení ve zdravotnictví se datuje na období po 2. světové válce. Zásady etiky byly ustanoveny na základě prožití ohledně šokujících zkušeností z válek a nacistických praktik, tzv. „zrod etického vědomí z otřesu“. Zjistilo se, že profesionalita je bez etiky nebezpečná. Ustanovili se 4 základní etické principy v medicíně: principy nonmaleficence, beneficence, princip spravedlnosti a v neposlední řadě princip respektu k autonomii, kam spadají dříve vyslovená přání (Příhoda, 2014).

Díky různým pohledům a stručnému ukotvení v legislativě je téma dříve vyslovených přání velice komplikované a ve spoustu oblastech sporné a v souvislosti s ním vznikají problémové situace.

V rámci studia odborné literatury je zřejmé, že se zvyšuje povědomí i zájem o téma dříve vyslovených přání a rozhodování na konci života. Nejsou známá konkrétní statistická čísla dříve vyslovených přání v ČR, avšak na toto téma se čím dál častěji konají odborné přednášky a publikují se odborné články. Organizace Cesta domů v roce 2015 vydala sborník na téma Dříve vyslovené přání s šablonami a důležitými informacemi jak pro pacienty, tak pro rodiny, zdravotníky a lékaře. V návaznosti na sborník proběhla v červnu 2015 konference s názvem „Dříve vyslovená přání pacienta – jak je správně plnit?“. Stejný rok se spustil stejnojmenný projekt podpořen MPSV ve fakultní nemocnici Královské Vinohrady, který probíhal 2 roky formou kurzů pro lékaře a zdravotníky. Projekt nadále pokračuje pouze nabídkou odpovědí na dotazy ohledně dříve vyslovených přání na internetové stránce umirani.cz.

Dříve vyslovená přání se stávají tématem přednášek na vysokých školách (Slezská univerzita v Opavě, Masarykova univerzita v Brně...) v rámci oborů zaměřených na zdravotnictví, medicínu a sociální práci. V říjnu 2021 proběhla přednáška s názvem Dříve vyslovené přání – představení nástroje, kterým lze ovlivnit budoucí léčbu, kterou vedl MUDr. Michal Kouba. Problematice výjezdů k paliativním pacientům a pacientům v terminálním stádiu se také věnovala zdravotnická záchranná služba hlavního města Prahy v projektu Paliativní medicíny a v rámci webináře s názvem Výjezdy záchranky k terminálně nemocným – mohlo by to být i jinak?, který se konal 26. října 2020.

Téma smrti a o jejím rozhodování se také stalo velmi aktuálním díky pandemii SARS-COV2. Zvyšování povědomí se dá předpokládat i díky statistickým datům v zahraničí-převážně v západní kultuře, kde čísla občanů s tzv. living will (forma dříve vysloveného přání) stoupají.

Dle studie z USA z roku 2016, až 71% klientů užívajících sociální pobytové služby (domy s pečovatelskou službou) mají vyslovenou nějakou formu dříve vysloveného přání, ale pouze 37% z tohoto vzorku mají DVP uvedeno v dokumentaci zařízení, ve kterém dlouhodobě pobývají (Lendon a kol., 2018).

Dá se tedy předpokládat, že zájem o rozhodování na konci svého života roste i u občanů České republiky. Otázkou se stává, jak na tuto potřebu reaguje sektor pečující o pacienty s možným dříve vysloveným přáním – sociální a zdravotnické služby. Jak jsou složky integrovaného záchranného systému a pracovníci pomáhajících profesí na tuto problematiku připraveni, aby mohli vhodně zaručit naplnění přání klienta/pacienta v případě, že situace obsahující DVP nastane.

Cíl

Prozkoumat, za jakých podmínek se může zdravotnická záchranná služba stát funkčním aktérem v praxi rozhodování v závěru života a v situacích obsahující dříve vyslovené přání.

Dílčí cíle

- Prozkoumat, jaké prostředky jsou potřeba ke zvýšení proveditelnosti DVP v ČR.
- Popsat vnitřní předpisy, principy a získat informace ze záchranných služeb spolupracujících na výzkumné části práce a porovnat je. Na základě této analýzy vytvořit soubor doporučení pro obdobné situace, které mohou v budoucnu vzniknout.
- Popsat a analyzovat proces předávání dokumentace při převozu pacienta s DVP z domu s pečovatelskou službou do nemocnice za pomoci zdravotnické záchranné služby.
- Zmapovat právní úpravu DVP a její aplikaci, definovat kritické momenty (touchpoints).
- Definovat tzv. touchpoints – body, kdy se střetávají oblasti, týkající se dříve vyslovených přání, kde mohou vznikat nejasnosti a sporné názory.

Teoreticko-metodologické východisko, pracovní postupy, resp. Výzkumné metody a techniky

Ve své práci budu zkoumat a popisovat systémy a vnitřní předpisy 2 konkrétních organizací a porovnávat je mezi sebou. Každou organizaci zapojenou do výzkumu budu analyzovat, data budu sbírat z různých zdrojů (vnitřní předpisy, rozhovory s managementem, pracovníky...). Získané informace budou složité k vytvoření praktických doporučení a k možné aplikaci do budoucích obdobných situací. Z tohoto důvodu jsem jako výzkumnou metodu zvolila kvalitativní metodu, konkrétně případovou studii. Tato metoda je vhodná pro podrobné zkoumání jednoho nebo mála objektů (konkrétní komunity). Cílem výzkumu bude zmapování a prozkoumání struktury organizací, proto se bude jednat o explorativní případovou studii (Yin, 2009).

Práce bude zaměřená na zdravotnickou záchranou službu, jako jednoho z aktérů poskytujících pomoc v situacích, ve kterých mohou dříve vyslovená přání hrát velkou roli. Z dosavadních informací a neformálních rozhovorů, které proběhly v rámci přípravy na tuto práci předpokládám, že zdravotnické záchranné služby a jejich zaměstnanci se ohledně problematiky dříve vyslovených přání připravují minimálně a vznikající situace řeší zdravotníci podle vlastních zkušeností a znalostí individuálně.

V rámci práce si budu klást otázky, jak jsou záchranné služby připravené na práci s DVP? Co zdravotníci o tématu vědí a jaké prostředky pro práci mají k dispozici? Jaké prostředky by mohly pomoci záchranářům při práci s pacienty s DVP? Na tyto otázky budu hledat odpovědi s pomocí polostrukturovaných rozhovorů se zaměstnanci a managementem ZZS Středočeského kraje a hlavního města Prahy. Dále budu analyzovat již ustanovené standardy, kompetence a politiku organizací ohledně paliativní medicíny a konkrétně DVP. Zjistím, jak probíhá přebírání a překládání pacienta jinému zařízení (DPS, nemocnice). Na základě těchto získaných informací definuji body střetu. Momenty, které v rámci dříve vyslovených přání vznikají a kde se střetávají úhly pohledu a mohou zde vznikat problémy, konflikty a nejasná řešení. Jedním z výstupů práce bude modelová situace, na které bude ukázána proveditelnost a možná řešení situace týkající se DVP v praxi záchranné služby.

Předpokládané touchpoints:

- organizace x organizace
- etické kodexy x realita
- profese x profese
- profese x pacient
- profese x rodina pacienta (klienta)
- pacient/klient x rodina

Všechny tyto získané informace budou sloužit ke zjištění stavu připravenosti dvou záchranných služeb na situace týkající se DVP. Na základě této analýzy vznikne soubor doporučení pro konkrétní situace vznikající na těchto záchranných službách.

Předběžná bibliografie k tématu, včetně zahraniční (celkem v rozsahu min. 10 titulů).

- CORINNE M. KARUPPAN, PhD, MD MICHAEL R. WALDRUM a MD NANCY E. DUNLAP. Operations Management in Healthcare: Strategy and Practice. 2016. ISBN 9780826126528.
- ČESKO. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)
- ETICKÝ KODEX ČESKÉ LÉKAŘSKÉ KOMORY
- FONG, K. C. a W. CHIONG. Understanding Advance Directives as a Component of Advance Care Planning. The American journal of bioethics: AJOB [online]. 2020, 20(8), 67-69 [cit. 2021-8-4]. ISSN 15360075. Dostupné z: doi:10.1080/15265161.2020.1781974
- GRAW, Jan A. a René BURCHARD. Completion Rates of Advance Directives in a Trauma Emergency Room: Association with Age. Emergency Medicine International [online]. 2021, , 1-6 [cit. 2021-8-4]. ISSN 20902840. Dostupné z: doi:10.1155/2021/5537599
- JAMES E. ALLEN, PhD. Nursing Home Administration. 2016. ISBN 9780826128546.
- KREJČÍKOVÁ, H. Dříve vyslovené přání - manuál nejen pro pacienty. Praha: Cesta domů, 2015.
- Lendon JP, Caffrey C, Lau DT. Advance Directive Documentation Among Adult Day Services Centers and Use Among Participants, by Region and Center Characteristics: National Study of Long-Term Care Providers, 2016. Natl Health Stat Report. 2018 Sep;(117):1-8. PMID: 30248019.
- M. DROZ MENDELZWEIG. Social regulation activities in end-of-life: a qualitative study on completion of advance directives in Swiss nursing homes. BMC Palliative Care [online]. 2020, 19(1), 1-11 [cit. 2021-8-4]. ISSN 1472684X. Dostupné z: doi:10.1186/s12904-020-00562-9
- MATĚJEK, Jaromír. Dříve vyslovená přání pacienta, komentář k zákonné úpravě. Praktický lékař: časopis pro další vzdělávání lékařů, 2012, roč. 92, č. 5, s. 286 – 289.
- NEČASOVÁ, Mirka. Etika sociální práce. Dobrá praxe v sociální práci: Mezinárodní odborný seminář v rámci projektu Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce [online]. Fakulta sociálních studií MU Brno, 2015 [cit. 2022-01-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/necasova.pdf/a0f0e47b-e4ed-337a-c5fd-dffd6a08ea60>
- PŘÍHODA, Petr. Etika : Zrod lékařské etiky [online], 2014, dostupné z: <http://www.lf2.cuni.cz/ustav-lekarske-etiky-a-humanitnich-zakladu-mediciny-2-lf-uk/etika>.
- STEVENS, Drew. Practice Management for Healthcare Professionals. 2016. ISBN 9781606506974.
- ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. a kol. Zdravotnické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. Str. 261.
- ŤDÁREK, Roman. Dříve vyslovená přání a nutnost jejich respektování. Urgentní medicína: časopis pro neodkladnou péči, 2012, roč. 15, č. 1, s. 25 – 29
- Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně (96/2001 Sb.m.s.).
- Vincent, Jean-Louis. (2020). Annual Update in Intensive Care and Emergency Medicine 2020. 10.1007/978-3-030-37323-8.
- YIN, Robert K. Case study research: design and methods. 5. vyd. Svazek Applied social research methods series. Los Angeles: Sage, 2009. 219 s. ISBN 978-1-4129-6099-1.